

HANNA HUHTINEN

Sosiaalinen media kotimaisissa realistisissa nuortenromaneissa

1 Johdanto

Kotimaiselle politiikkaa, taloutta ja koulutusta koskevalle institutionaaliselle keskustelulle on ollut 2010-luvulla tyypillistä teknologiamyönteinen eetos. Niin sanottu *teknologiaoptimismi* on toinen *teknologisen determinismin*¹ muodoista. *Teknologiaoptimismin* vastapariksi hahmottuu *teknologiapessimismi*, eli käsitys, jossa korostuvat tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvät negatiiviset merkitykset. Jälkimmäistä näkökulmaa ei hallitsevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa juuri näy. (Airaksinen 2003, 23–25; Mertala 2019, 34; Parviainen 2015; Saari–Säntti 2018; Säntti 2020, 61, 63.)

Kotimaisen nuortenkirjallisuuden² päähenkilöt ja ihmiset heidän elämänpiirissään viestivät WhatsAppissa, bloggaavat (kirjoittavat blogia eli internetpäiväkirjaa), vloggaavat (julkaisevat videoblogia), tubettavat (julkaisevat videoita YouTube-kanavalla), seuraavat ja päivittävät Instagramia (kuvien ja videoiden jakamiseen tarkoitettu ilmainen sosiaalisen median alusta), chat-viestittelevät eri alustoilla (esim. Snapchat) ja pelaavat *online* eli internetissä. Sosiaalisen median³ käyttö on toistuva ja runsaudessaan ohittamaton tarinallinen aihe, jolloin sopii kysyä, millaisia merkityksiä se saa.

1 Teknologinen determinismi on näkemys teknologian kaikkivoipaisuudesta, itseohjautuvuudesta ja väistämättömästä etenemisestä ja levittäytymisestä kaikille inhimillisen elämän aloille (Säntti 2020).

2 Tätä artikkelia varten on luettu modernia realismia edustavia romaaneja vuosilta 2001–2020. Katsauksen teoksia on haettu sekä Helmet-kirjastojen että Lapin kirjastooyhtymän hakukoneilla sekä Lastenkirjainstituutista tiedustelemalla (sähköposti kirjoittajan hallussa). Haut tuottivat myös tieteiskirjallisuutta, spekulatiivista fiktiota, kuvaromaania, sarjakuvaa ja tietokirjaa sekä aikuisille suunnattua chick-lit-kirjallisuutta, mutta nämä teokset on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Realistisen proosan ulkopuolelle rajautuivat mm. *Sensored Reality* -scifidystopiasarja (Vacklin–Parhamaa 2018; 2019; 2020), Anu Holopaisen spekulatiivinen romaani *Ihon alaiset* (2015), kuvaromaania edustava Kaj Korkea-ahon ja Ted Forsströmin *Zoo!*-sarja (2017; 2018; 2019) sekä Emmi Niemisen ja Johanna Vehkoon sarjakuvatietokirja *Vihan ja inhon internet* (2017).

3 Termillä *sosiaalinen media* tarkoitan digitaalista, multimodaalista eli monikanavaisuuteen ja -aistisuuteen perustuvaa, yhteisöllisesti tuotettua käyttäjälähtöisiin sisältöihin perustuvaa verkkoviestintää, johon käytetään älypuhelin- tai muuta äylaitetta. (Suominen ym. 2013, 13–17.)

”Mikä siinä on, että joillekin ihmisille eloton kone muuttuu omaksi ruumiinjäseneksi?” kysyy Tuija Lehtisen (2006, 129) nuortenromaanin (*www.liisanblogi.net*) päähenkilö. Sosiaalisen median käyttö on elimellinen osa nuoren elämää ja samalla siitä tulee tila, jossa nuori ajautuu konfliktiin. Kirjoittamisajankohdan ilmiöihin kiinnittyminen onkin leimallista tuoreimmalle kotimaiselle nuortenkirjallisuudelle (Heikkilä-Halttunen 2003, 2013; Grönn 2003). Tavanomaisesti kuvataan myös ympäröivän yhteiskunnan elinkeinorakennetta (Heikkilä-Halttunen 2003, 226), johon 2000-luvulla vaikuttaa erityisesti globaali kaupallinen digitalisaatiokehitys. Digitalisaation seurauksena media- ja viestintäympäristö on muuttunut, ja muutoksella on sekä globaaleja että lokaaleja vaikutuksia.

Jeremy Glazer, Robin Seglem ja Antero Garcia (2021) pitävät realistisia ja ajanmukaisia teknologiarepresentaatioita keskeisinä nuortenkirjallisuuden aikalaismuutoksen välittäjinä. He painottavat, että viestintäteknologian kaunokirjallisen kuvauksen näkökulmasta kyse on sekä jatkumosta että muutoksesta. Vaikka nuortenkirjallisuuden suuret teemat, kuten sydänsurut, ovat ajattomia, tekee nykyaikainen teknologiarepresentaatio tarinoista nuorelle lukijakunnalle samastuttavia. Artikkelissani lähdän oletuksesta, että yksi ajankohtaisimmista teknologiarepresentaatioiden lajeista on juuri sosiaalisen median kuvaus ja sen edustus kotimaisessa kontekstissakin merkittävä. Pedagogisesta näkökulmasta erityisesti intermediaalisen, ajanmukaisia teknologiarepresentaatioita sisältävän nuortenkirjallisuuden tuntemus olisi täydentävä, toistaiseksi melko hyödyntämätön lisä koulujen mediakasvatukseen (Weigel 2018, 288–289). Hypoteesini on, että sosiaalisen median representaatioita tarkastelemalla voidaan hahmottaa nuortenkirjallisuuden aikalaismuutoksen eetosta ja verrata sen sävyjä muuhun institutionaaliseen, esimerkiksi juuri nuoria koskevaan koulutuspoliittiseen, diskurssiin.

Teknologiaoptimismissa deterministinen malli omaksutaan sellaisenaan, teknologian kaikkialle levittäytyvä vaikutus on itsestäänselvyys ja luotetaan siihen, että myös osallisuus ja tasa-arvo toteutuvat digitalisaatiokehityksen rinnalla (Mertala 2019, 27; Sääntti 2020, 63). Kuitenkin esimerkiksi kriittisessä mediatutkimuksessa on todettu, että demokratia- ja tasa-arvolupauksista huolimatta sosiaalisen median alustojen vuorovaikutteisuus näyttää usein valjastetun kaupallisiin ja manipuloiviin tarkoituksiin (Andrejevic 2009, 35, 41–42). Kaunokirjallisen representaation determinismin sävyjen vertailulla en tavoittele optimismin korvaamista pessimismillä, vaan tarkoitus on kartoittaa digitalisaatiota koskevan keskusteluketään mahdollista monimuotoisuutta ja kaunokirjallisuuden tapoja käsitellä sosiaalista mediaa.

Tarkastellessani sosiaalisen median representaatioita kotimaisessa nuortenproosassa kysyn siis, millaisia merkityksiä ja tehtäviä sosiaalisen median esitykset saavat ja onko esitystapa deterministinen⁴. Aloitan kotimaisten, sosiaalista mediaa käsittelevien nuorten-

4 Vaikka institutionaalisiin asiakirjoihin sovelletut analyysikäsitteet kuten teknologiadeterminismi, -optimismi ja -pessimismi eivät ole suoraan siirrettävissä sanataiteellisen esityksen analyysiin, näen niissä potentiaalia verrata vallitsevaa yhteiskunnallista puhetapaa kaunokirjallisuusinstituution puhetapoihin ja tematiikkaan.

romaanien yleiskatsauksella. Sen jälkeen analysoin sosiaalisen median käyttöä ja sen suhdetta kirjallisiin keinoihin ja teemoihin katsomalla, millaisissa sommitelmissa se esiintyy. Lopuksi lähiluen Jukka Behmin romaania *Pehmolelutyttö* (2017), jossa sosiaalisen median käytöllä on nuoren päähenkilön elämässä traagiset seuraukset. Ehdotan, että konfliktien ja ratkaisujen asetelmat osoittavat kahteen edellä mainittuun, teknologiapessimistiseen ja -optimistiseen tapaan suhtautua sosiaaliseen mediaan.

2 Kirjeromaanin perillisestä omaleimaiseksi aikalaiskuvaksi

Taannoisia kotimaisia nuortenkirjallisuutta käsitteleviä artikkelikokoelmia on Päivi Heikkilä-Halttusen ja Kaisu Rättyän (2003) toimittama *Nuori kirjan peilissä. Nuortenromaanit 2000-luvun taitteessa*. Siinä nykykuortenromaanin keskeisimpinä piirteinä pidetään ajankohtaisuutta, tabujen rikkomista, pahoinvointiin keskittyviä aihevalintoja ja refleksiivisyyttä (Heikkilä-Halttunen–Rättyä 2003, 5, 6, 9). Etenemisiratkaisut ovat usein päiväkirjamuotoisia, ja rakennevalinnan seurauksena kieli on puheenomaista. Toisinaan moraalinen tuomio kohdistuu emotionaalisesti etäisiin, jälkeläisestään vieraantuneisiin vanhempiin, vaikkakaan ei niin suoraviivaisesti kuin aiemmin. Loppuratkaisut ovat kuitenkin tyypillisesti soveltavia. (Heikkilä-Halttunen 2001, 229; Lappalainen 2003, 62, 64–65.) Nuortenproosan käsitys subjektista perustuu nykyaikaiseen identiteettikäsitteeseen: nykykuorella on useita konteksti-, eli aika-, paikka- ja yhteisösidonnaisia identiteettejä, jotka voi hahmottaa rakennettuina minäkertomuksina Stuart Hallin ja Zygmunt Baumanin tapaan (Heikkilä-Halttunen–Rättyä 2003, 9). Tässä kaunokirjallisessa jatkumossa sosiaalisessa mediassa identiteettityötään tekevä ja omia rajojaan neuvotteleva henkilö-hahmo ja tämän minäkertomus ovat kiinnostavia.

Ennen sosiaalisen median kotoutumista kotimaiseen nuortenproosaan aitousvaikutelmaa tavoiteltiin muun muassa kirje- ja päiväkirjamuodolla. Kehitys näkyy erityisesti tyttökirjallisuudessa niin 1900- kuin 2000-luvullakin. Varhaisimpia sähköpostiroomaaneja onkin kutsuttu e-pistolaisiksi fiktioksi (termistä ks. Keskinen 2004). (Lappalainen 2013, 176–177, 196.) Nykyromaanit sisältävät usein henkilöhahmojen toisilleen osoittamaa kirjoitusta, vaikka kyse ei ole enää varsinaisesta kirjeromaanista. Tämä selittyy sillä, että 1990-luvun puolivälistä on ilmestynyt romaaneja, joiden kerronta perustuu sähköpostikommunikaatioon. Kirjeromaanin intiimiä ja tunnustuksellista tunnelmaa luova ensimmäisen persoonan preesensin käyttö periytyy epistolaisien tekstilajikonventioiden välityksellä myös sähköpostiroomaaniin. (Keskinen 2005, 147–149.) Tapani Baggen ja Karo Hämäläisen (2002) kotimaisittain varhainen sähköpostiroomaani *Julma kuukausi* toimii malliesimerkkinä. Kaksi toisilleen vierasta yläkouluopikaa on määrätty tekemään esitelmää. Yhteydenpito järjestyy sähköpostitse, mikä motivoi teknologiarepresentaation käytön osana romaanin rakennetta. Sekä tietokoneen ruutunäkymää että sähköpostin tekstilajikonventiota imitoidaan paperisessa sivutilassa. Kouluprojektin suunnittelusta edetään pian henkilökohtaisempiin pohdintoihin, jolloin viestittely saa tunnustus-kulttuurille tyypillisiä ripittäytymisen ja uskoutumisen sävyjä ja on muistuma

kirjeromaanin temaattisesta konventiosta (mts. 153). Kaksikon sähköposteilla ei kuitenkaan ole vielä laajempaa yleisöä toisin kuin moniäänisemmissä someromaaneissa.

Viestintäteknologian muuttuessa myös romaanin kuvaamat viestinnän muodot muuttuvat. 2000-luvulla sähköpostiromaanin rinnalle nousee someromaani, joka toistaa oman aikansa viestintämuotia sen piirteitä tematisoiden. Homomediaalinen sähköpostiroomaani koostuu kauttaaltaan sähköposti-imitaatiosta (Weigel 2018, 42), mutta tässä tarkastelluissa romaaneissa teknologiarepresentaatio on moninaisempaa. Kuva sosiaalisesta mediasta hajautuu useiden eri sovellusten ja käyttäjien kesken (YouTube, Instagram, Snapchat, WhatsApp, blogit ja vlogit kommenttipalstoneen, deittisovellukset, verkkopelit, sähköposti) ja viittaa teknologiavälitteisen viestinnän laajaan käyttäjäyhteisöön ja kentän monimuotoisuuteen. Samasta syystä tämänkaltaisten romaanien sisältö saattaa nopeasti vanhentua tekniikan, sovellusten ja viestintätapojen muuttuessa.

Esisosiaalisten medioiden eli internetin keskustelupalstojen, reaaliaikaisten chatien, IRC-kanavien ja blogien kehitystä seuraamalla voidaan määrittää sosiaalisen median alkuaikoja Suomessa 2000-luvun alkuun. Vuonna 2003 Suomessa tunnettiin ja käytettiin jo blogeja ja chateja. Englanninkielinen *social media* -termi vakiintuu vuoden 2005 paikkeilla, ja suomenkielinen vastine sen vanavedessä 2007. Arkikielinen lyhennelmä *some* yleistyi vuoteen 2012 mennessä. (Suominen ym. 2013.) 2000-luvun alkuun sijoittuu myös kotimaisten nuorille suunnattujen someromaanien synty.

Katsauksen vanhin teos, Tuija Lehtisen *sara@crazymail.com*, on vuodelta 2001. Teoksessa internetin välityksellä mahdollistuva moniroolisuus auttaa kymppiluokkaa käyvää ja monia ongelmia oireilevaa Saraa löytämään itsensä. Teos edustaa varhaista siirtymää e-pistolaarisesta, sähköpostin muotoa hyödyntävästä kirjallisuudesta kohti somekirjallisuutta, sillä se sisältää esisosiaalisten medioiden kuvausta – chat-viestittelyä Messengerissä. Sen jälkeen sosiaalista mediaa sivuavaa kirjallisuutta on julkaistu kiihtyvällä tahdilla, ja seuraavissa romaaneissa siirrytään jo vakiintuneempien 2010-luvun somesovelluksien käyttöön.

Nuortenkirjallisuuden parissa työskentelevät tahot pitävät teos- ja suositusvalintojen perusteella uuden mediaympäristön tarkastelua keskeisenä. Lukuklaanin ja Lastenkirjainstituutin peruskouluihin tarjoamassa ilmaisessa kirjallisuuspaketissa sosiaalista mediaa sivuavia teoksia on jokaisessa valinnaisessa valikoimassa. Helmet-kirjastojen lukudiplomi-sivuilla (<http://kirjasto.one/lukudiplomi/index.php?dipl=12>) puolestaan vinkataan Jukka Behmin groomingia⁵ käsittelevästä *Pehmolelutyttö*-romaanista (2017). Lisäksi digiaiheisiä nuortenkirjoja suositellaan Äidinkielen opettajain liiton *Virke*-lehdessä (3/2019). Ajatuksena on, että digitalisoituneen elämänpiirin kuvaus herättää nuorissa lukijoissa vastakaikua. Lukemaan houkutteluun viittaa sekin, että Jyri Paretskoin *K15*-sarjan romaanit ovat vain 80-sivuisia. Lisäksi Aleksi Delikouraksen YouTube-video-sarjasta alkunsa saanut *Nörtti*-sarja ja Ted Forsströmin ja Kaj Korkea-ahon *Zoo! Viraalit nerot* (*Zoo! Virala genier*) ovat olemassa myös tv-sarjana.

5 Määritelmästä ks. luku 5.

Sosiaalisen median käytön mahdollistavat älylaitteet kotoutuivat nuortenkirjojen esinemaailmaan 2010-luvulla (Heikkilä-Halttunen 2013, 259). Teosten lyhyehkö mitta mahdollistaakin nopean reagoinnin ajankohtaisilmiöihin. Nuortenkirjallisuudella on pitkät perinteet yhteiskunnallisten ja yksilöllisten kysymysten yhdistämisessä, siten että esitystavassa liitetään yhteiskunnallista turbulenssia ja institutionaalisen vallan esityksiä nuorten identiteettikysymyksiin. (Trites 2000, ix, xi, 142; Hilton–Nikolajeva 2012, 9, 11; Heikkilä-Halttunen 2013, 247, 248, 259) Nuori neuvottelee omasta määräysvallastaan ja itseilmaisuustaan yhteiskunnallista identiteettipolitiikkaa vasten. Tämä onkin keskeinen syy sivuta sosiaalista mediaa.

Institutionaalisen ohjailuun keskittyvässä luennassaan kirjallisuudentutkijat Mary Hilton ja Maria Nikolajeva (2012, 15) näkevät kriittisen (multi)medialukutaidon nyky-nuorten keskeisenä kansalaistaitona. Someproosan nousun voikin nähdä reaktiona muuttuvan viestintäkentän globaalisti ja lokaalisti vaikuttaviin valtakysymyksiin. Sen esitystapa noudattelee tavalliseksi arjeksi tunnistettavaa kuvausta ja aiheisto liittyy osallistuvalla taiteelle, kuten yhteiskunnalliselle realismille, tyyppillisiin kysymyksiin yksilöön kohdistuvista sosiaalisista, poliittisista tai taloudellisista, yleensä kapitalismikriittisestä näkökulmasta kuvatuista epäkohdista.

Ensimmäisiä someen viittaavia kotimaisia nuortenkirjoja on edellä mainittujen sähköpostiroomaanien lisäksi Tuija Lehtisen blogiromaani *www.liisanblogi.net* (2006), vaikakakaan siinä ei eksplikoida, että ollaan tekemisissä sosiaalisen median kanssa. Teoksen päähenkilö Liisa Virtanen aloittaa internetpäiväkirjan eli blogin kirjoittamisen kahdeksannella luokalla. Julkaisut ovat itseä ja omaa lähipiiriä koskevia tunnustuksia niin kuin monissa vierusteksteissä ja kuten tunnustuskonventioon sopii. Blogi edustaa sosiaalisen median esimuotoja, ja teos rakentuu postauksien, kommenttien ja kerronnallisten, juonta kuljettavien jaksojen vuorottelun varaan. Kuvauksen kohteena ovat Liisan kotiväki ja koulukaverit, mikä on yhteistä myös vierusteksteille. Tyypillistä on myös se, että tunnustuskulttuurisen mallin mukaan Liisa haaveilee tähteydestä – kuuluisuudesta, suosiosta, kaupallisesta voitosta ja julkisuudesta – ja julkaisee toiveensa auliisti blogissaan. Luokkatovereita käsittelevissä postauksissaan hän päätyy tyypittelemään näitä ahtaisiin rooleihin kuten blondi, tavis, macho ja luuseri. Provisoiva postaus poikii tietysti kommentteja ja kaiken kaikkiaan blogin kommenttiosaston viestit muodostavat omalakisista erikoisia keskusteluja. Blogitekstin ja kommenttien yhteisvaikutelma on moniääninen, eli yhdessä ne tuovat teokseen sosiaalisen median konventioita imitoivan polyfonisen elementin.

Päähenkilö kuvaa pohdinnoissaan viestintäkentän murrosta: ”Mä aloitin nettipäiväkirjan pidon kasiluokalla. Se oli varsinainen villitys koulussa silloin. Jokainen kynnelle kykenevä raapusti nettiin angstejaan, mitä järkyttävämpiä tarinoita, sen parempi.” (Lehtinen 2006, 6.) Somekanaville ominainen tunnustamisen tapa näkyy henkilöhaamojen kuvauksessa ulkoa ohjautuvana toimintana. Oman elämän julkaiseminen ja tunnustaminen somessa nähdään realiteettina, jota täytyy toteuttaa. Päähenkilöt edustavat siis teknologiadeterminististä suhtautumistapaa, jonka sävy on optimistinen siinä mielessä, että sosiaalista mediaa käytetään runsaasti, mutta pessimistinen siinä mielessä, että kyseessä on ennemminkin normi kuin vapaa valinta.

Lehtisen romaaneja seuraavat someromaanit, esimerkiksi Alekski Delikouraksen *Nörtti*-sarja, sukeltavat online-pelaamisen, chat-viestittelyn ja IRC-gallerian maailmaan sekä termien että toimintakulttuurin kuvauksen kannalta. *Nörtti*-sarjaan kuuluu viisi romaania: *Nörtti. New game* (2012), *Nörtti 2. Next level* (2013), *Nörtti 3. Game over* (2014), *Nörtti 4. Pro gamer* (2016) ja *Nörtti 5. Multiplayer* (2017). Vuonna 2016 julkaistu Laura Lähteenmäen psykologinen romaani *Nutcase* keskittyy blogikirjoittamiseen ja ihmissuhteisiin, ja vuonna 2017 Jukka Behm ottaa osaa grooming-keskusteluun romaanillaan *Pehmolelutyttö*, jonka traaginen aihe on poikkeus some-nuortenromaanien joukossa. Teoksien miljööinä toimii usein koulu, koti tai muu ympäristö, jossa käy ilmi, kuinka nuorta pyritään sosiaalistamaan yhteiskunnan jäseneksi. Samalla uudeksi toiminnalliseksi ja viestinnälliseksi tilaksi hahmottuu sosiaalinen media.

Tämän jälkeen somerepresentaatioiden trendi näyttää edelleen voimistuvan, sillä vuonna 2018 julkaistaan runsaasti sosiaalista mediaa sivuvaava nuortenkirjallisuutta: Satu Kivisen *Pese hampaat ennen kuin pussaat*, Jukka-Pekka Palviaisen *Virityksiä* ja Jyri Paretskoin *K15*-sarjan kaksi ensimmäistä teosta: *K15* ja *K15. Salaisuuksia*. Sarja saa jatkoa heti seuraavana vuonna romaaneilla *K15. Vahinkoja* (2019a) ja *K15. Lupauksia* (2019b). Lisäksi sarjaa kuuluvat teokset *K15. Muutoksia* (2020a) ja päätösosa *K15. Pornoja ja sir-kushuveja* (2020b).

Yksinkertaisimmillaan sosiaalinen media esiintyy näissä teoksissa aiheina, joiden funktio on tuoda yksityiskohtaista todentuntua arkisen elämän kuvaukseen. Banaalien arjen yksityiskohtien kuvaus on perinteisimmällekkin realistiselle esitystavalle tyypillistä. Toinen yleinen viittaustapa on liittää sosiaalinen media konfliktiin. Esimerkiksi *Nutcase* nostaa temaattiseen keskiöön valeidentiteetit, *K15*-sarja kiusaamisen ja addiktiot ja *Nörtti*-sarja elämäntapaan ja viiteryhmään kuulumisen kysymyksiä. Näissä teoksissa suhtautuminen sosiaaliseen mediaan on edelleen determinististä, ja se saa konfliktien kuvauksen myötä pessimistisiä sävyjä. Konfliktieihin keskittyminen puolestaan viittaa ongelma-realismiin lajiin, johon palaan myöhemmin.

Representaatiot koskevat useimmiten blogikirjoittamista ja kommenttipalstojen keskusteluihin osallistumista, chat- ja WhatsApp-keskusteluja, YouTube-videoita ja online-pelaamista. Esitys perustuu pääosin kielellisiin keinoihin, mutta muiden muassa Paretskoin teoksissa on myös visuaalisia tehosteita. (Kuva 1.)

Typografia imitoi sosiaalisen median käyttäjän älylaitteen ruudun näkymää ja kirjoittamalla käytyjä keskusteluja vahvistaen teoksen todellisuussilluusiota. Visuaaliset elementit viittaavat yhtäältä realismiin mimeettiseen funktioon ja toisaalta haluun tarjota nuorelle lukijalle reaaliaimailmasta tuttuja näkymiä, jotta kirjallisuus olisi puoleensavetävämpää.

Niko makasi sängyllä huoneessaan, kun hänen puhelimensa piippasi. Sara oli luonut ryhmän nimeltä K15 ja lisännyt siihen Nikon ja Ronin.

Kuva 1. Paretskoi 2018, 67.

3 Tunnustava minäkerronta teknologisenä determinisminä

Sosiaalista mediaa käsittelevän nuortenkirjallisuuden kertojatyyppit vaihtelevat usein sen mukaan, kuvataanko nuorten välistä kasvokkaisuviestintää vai henkilöhahmojen julkaisemaa somerepresentaatiota (profiliminää). Jälkimmäisessä tapauksessa käytetään tunnus-tavaa minäkerrontaa. *Nutcasessa* Saimi-nimistä yläasteikäistä päähenkilöä kuvataan ulkopuolelta: ”Epätoivoisena hän yritti keskittyä hetkeen.” (Lähteenmäki 2016, 11.) Nuoret päähenkilöt tuntuvat elävän keskittymistä vaikeuttavassa ympäristössä. Myös *Virityksiä*-teoksessa nuoria kuvataan heterodiegeettisen kertojan välityksellä, ja dialogilla on suuri merkitys henkilökuvien ja juonenkuljetuksen suhteen: ”Päätös syntyy nopeasti. Valtteri ei halua maksaa sakkoja – –. Amanda nousee ylös sohvalta ja sammuttaa kameran.” (Palviainen 2018, 5, 12.) Kun kuvataan Amandan blogia, kerronta ja näkökulma muuttuvat: ”Moikka murut! Meitsi on nyt vähän down – –.” (Palviainen 2018, 9.) Ensin mainittu ulkopuolinen tarkastelukulma tarjoaa etäännytetyn tarkkailija-aseman suhteessa nuoriin henkilöhahmoihin. Blogin minäkertoja puolestaan edustaa subjektiivista, tunnustuskulttuurin ehdoilla tapahtuvaa julkaisemista. Jälkimmäinen korostaa siis sitä, miten suuri merkitys on sillä, että nuori rakentaa minäkuvaansa profiliminän kautta. Tekstuaalisena ratkaisuna toiminta somessa näyttäytyy puolestaan henkilöhahmon minäpuheen esittämisen keinona, ja minäpuheen tunnustuksellinen luonne lisää tekstin kiinnostavuutta. Tunnustuksellisuus on myös sosiaalisen median konventioista lainautuva esitystapa (vrt. Talvitie-Lamberg 2014). Tämä ulkopuolisen, etäännyttävän kertojan ja sosiaalisessa mediassa toimivan, tunnustavan ja julkaisevan minäkertojan ero on merkittävimpiä

tapoja ilmentää somekirjallisuuden eetosta: ulkoa ohjautunut tunnustuksellisuus viittaa teknologiadeterminismiin esittämällä, miten laajasti kulttuurista normia noudatetaan. Tällöin sen sävykään ei ole pelkästään optimistinen.

Myös *Nörtissä* päähenkilö on tunnustava kertoja: ”Tänään mä rikoin kahta mun periaatetta.” (Delikouras 2012, 9.) Tunnustavan minäkerronnan varaan rakentuu niin ikään *Pese hampaat ennen kuin pussaat* -teos: ”Minä, Sofia Mikkola, alan kirjoittaa päiväkirjaa tuleville sukupolville.” (Kivinen 2018, 9.) Nämä kertojat suhtautuvat teosten edetessä teknologian käyttötottumuksiinsa samoin kuin koko tunnustuskulttuuriin ironisesti, mikä viittaa siihen, että he pystyvät refleктоimaan tottumuksiaan. Ironia ei kuitenkaan peitä sitä, että *Nörtti*-sarjan päähenkilö on koukussa online-pelaamiseen yläastevuosiensa aikana. Sarjan edetessä hän kokeilee myös somepaastoa (ihmissuhdepettymysten vuoksi) ja korjaa ystäviensä avustuksella somekonflikteja.

Kuten monissa vierusteksteissä myös Laura Lähtenmäen *Nutcase*-romaanissa (2016) sosiaalisen median käyttö liittyy voimakkaasti viihde- ja ajanvietefunktion ja negatiivisten tunteiden turruttamiseen: ”Hän oli roikkunut blogeissa...” (Lähtenmäki 2016, 38.) Saimin on vaikea saada yhteyttä perheenjäseniinsä ja omanikäisiinsä koulukavereihin. Saimin ikäluokan edustajat kuvataan eri foorumeilla selfieitään jakavina pintapuolisina kontakteina. Näin he toimivat some- ja tunnustuskulttuurin sekä teknologiapessimismin mallinukkeina.

Nuorten päähenkilöiden tunnustuksellisen minäpuheen välityksellä valottuvat myös heidän läheistensä sometottumukset. Esimerkiksi *Nutcasesessa* on monta blogikirjoittajaa: Saimilla on oma *Olkityttö*-blogi ja Saimin opettajaäiti pitää *Nainen ja helmitäytekyinä* -nimistä kirjallisuus- ja tunnustusblogia. Myös arvoituksellinen ”lelunionpakattu”-blogi liittyy sisarusten elämään. Teoksessa kuvataan toistuvasti, kuinka Saimi sekä hänen vanhempansa pakenevat kireitä kotitunnelmia someen, isä Facebookiin, äiti blogiinsa eikä Saimikaan löydä muita keinoja täyttää yksinäisyyttään.

Nutcase näyttää, että vanhempien somekäyttäytyminen saattaa loukata perheenjäsenien yksityisyyttä. Saimi kuvaa:

[M]ikään ei ollut liian helppoa, sillä äiti kirjoitti *Nainen ja helmitäytekyinä* -nimistä blogia, missä reposteli lukemiaan kirjoja, kuvasi heidän kotiaan – –. Päivä, jolloin koulussa saataisiin tietää *Naisesta ja helmitäytekyinästä*, olisi huono päivä. (Lähtenmäki 2016, 30.)

Kuten nuoret, vanhemmatkin voivat olla somessa myös luvattomilla teillä eivätkä tällöin toimi ainakaan esikuvallisesti: ”Äiti näytti kummitukselta koneen kirkas valo naamallaan hehkuen, suu pienessä odottavaisessa hymyssä.” Saimin äiti jää tyttärelleen kiinni jostakin tarkemmin määrittelemättömästä luvattomasta: ”Äiti ja kone pomppasivat säikähdyksestä ilmaan. Äiti löi koneen kannen alas – –.” (Lähtenmäki 2016, 56.)

Lisäksi romaani käsittelee tunnustavan minäkertojan välityksellä valeidentiteettejä, internetkeskustelujen tunnepitoisuutta ja trollauskäytäntöjä: ”[I]kinä ei voi tietää, millaisia tunteita – kateutta, vihaa, surua, toivoa – herätti päivityksillään muissa.” (Lähtenmäki

2016, 105.) Huomiota saa myös blogosfäärin moninaisuus ja tunnustuskulttuurin ehdoilla toimiminen. Julkaisuja tehdään, jotta saataisiin positiivista huomiota: ”Kehuivatko he toisiaan, jotta heitäkin kehitettäisiin?” (Lähteenmäki 2016, 136–137.) Deterministisen suhtautumistavan negatiivisia seurauksia pohtii siis tämäkin kertoja.

Vuodelta 2020 mainittakoon kaksi realistista nuorten some-teosta: Nelli Hietalan *Sisar hento Martikainen* ja Katja Ojolan *Pientä säätää*. Hietalan luoma kirjallinen aika-laishahmo Miia Martikainen edustaa vahvaa nuoren naisen tyyppiä, joka suhtautuu tiedostavalla asenteella sortaviin vallan muotoihin. Päähenkilö luovii sosiaalisessa mediassa läheistensä kanssa – ja jopa näiden puolesta. Romanissa käytellään Tinderiä muistuttavaa Blinder-deittisovellusta. Deittipalvelun nimeä ”Blinder”, eli vapaasti suomennettuna ”Sokeuttaja”, voi pitää kriittisenä kommenttina. Teos sivuaa muitakin ajankohtaisia sosiaalisen median kipukohtia kuten naisiin kohdistuvaa vihapuhetta ja globaalia kielikolonialismia. Toisinaan juonen kannalta ratkaisevat keskustelut käydään chatissa, vaikka keskustelukumppani olisi fyysisesti vieressä. Näissä tapauksissa keskustelukumppani pystyy pysähtymään kirjoitetun viestin ääreen tulkitsemaan sitä, mikä lisää viestin painoarvoa. Teoksen suhtautumistapa sosiaaliseen mediaan on kriittisistä sivalluksista huolimatta humoristinen ja voimauttava.

Realistinen mutta multimodaalisilta ratkaisuiltaan tavanomaisesta painetusta romaanista poikkeava Katja Ojolan *Pientä säätää* -e-kirja edustaa chat-fiktiokokeilua. Teos koostuu etu- ja takakansinäkömäästä sekä 18 luvusta, jotka ovat yhdestä kuuteen minuutin mittaisia videoita. Teos kertoo kolmen lukioikäisen tytön konfliktialttiista kevättalvesta. Tarina alkaa vastaamattomista puheluista ja hätäisistä viesteistä Whatsapp-ryhmässä nimeltä MyGirlsss. Ryhmä kuuluu kolmelle ystävälle Emmalle, Iida-Sofialle ja Amiralille. Näkömää Whatsapp-ryhmään fokalisoituu Emman puhelimen kautta, joten ryhmän jäsenet ovat ”Amirah, Iida-Sofia ja Sinä”. ”Sinä” edustaa laitteen käyttäjää itseään, mikä on lukijan kannalta todellisuussuhteista voimistava tekijä. Toisaalta draamakuningattaren tapaan toimiva Emma-hahmo itsessään voi myös ehkäistä samastumiskokemusta. Kolmikön välistä pikaviestittelyä sisältävissä videoissa on mukana soittoäänitehosteet, viestien saapumismerkkiäänänet sekä näppäilyäänitehosteet. ”Lukija” tulee näin ollen tulkinneeksi multimodaalista tekstikokonaisuutta, jossa hän kuulee merkkiäänäniä, näkee puhelimen näytön realistisine kuvakkeineen mutta ei näe henkilöitä tai ympäristöä eikä pysty vaikuttamaan sisältöön muuten kuin pysäyttämällä, käynnistämällä tai kelaamalla lukua edustavaa videota. Äänimaisema vaikuttaa luentaan kohosteisesti muistuttamalla, millainen somesisällön pariin kutsuva funktio uusista viesteistä ilmoittavilla merkkiäänillä on.

Teoksen alkusyksäyksessä jatkuvien soittoyritysten ja kymmenien lukemattomien viestien merkkiäänänet ja niiden kiihkeä saapumisrytmi aiheuttavat lukijassa levottomuutta. Emma täytyy saada kiinni, koska on tapahtunut jotakin hälyttävää. Vihdoin lukija näkee, että Emma syöttää pääsykoodin puhelimeensa ja vastaa viesteihin hyväntuulisen tietämättömänä. Kun Emma kirjoittaa, lukija kuulee myös hänen näppäinäänänsä ja näkee, jos Emma empii, poistaa ja korvaa jo kirjoittamansa viestin. Edellä mainitut ominaisuudet luovat vaikutelmaa siitä, että viestiketju syntyy tässä ja nyt.

Emman Instagram-päivitys on ollut kuohuttava, sillä teoksen toinen luku alkaa Emman viestillä, jossa hän kirjoittaa: ”Mä en enää ikinä nouse tästä sängystä / Jään tänne / Mätänen ja kuolen pois”. Hän on julkaissut epähuomiossa ystävilleen suunnatun humoristisen videoviestin julkisena ja viestin sisältö koskee koko koulun tuntemaa, suosittua ja varattua poikaa. Ystävät jakavat rauhoittavia neuvoja, ja aikanaan Emma uskaltautuu kouluun, vaikka tietää, että hänestä juorutaan. Seuraa jälkipuintia, mistä teos etenee uusiin konflikteihin ja alkuperäinen kohu unohtuu. Someen liittyvä tiedonjano (FOMO) on voimakas, minkä nuoret eksplikoivat teoksessa itsekin (kuva 2):

Kuva 2. Ojola 2020, Luku 4, 3:30.

Tiedonjanosta seuraa, että Emma tulee jakaneeksi ystävilleen muiden kanssa käymään yksityisiä keskusteluja kuvakaappauksina. Hän jakaa eteenpäin myös ystäviensä luottamuksellisia tietoja.

Teoksen viesti onkin, että nuoret toimivat somessa joka tapauksessa, vaikka siitä seuraisi heille haastavia tilanteita. Teoksen nimi tekisikin mieli lukea muodossa ”yhtä säätää”

mutta ”Pientä säätöä” muistuttaa siitä, että sosiaaliseen kanssakäymiseen ja sosiaalisen median käyttöön liittyvät suuret tunteet ovat ikäkauteen nähden melko tavallisia ja siksi niihin voi yrittää suhtautua neutraalisti, vaikka ne tapahtumahetkellä pahalta tuntuvatkin.

Tässä teoksessa nuorten elämä tapahtumiseen ja tunteeseen on dokumentoituuna älypuhelimien näytölle, jolloin itse laitteella ja sosiaalisella medialla on merkittävä, jopa elimellinen, rooli heidän arjessaan. Ystävyyden ja rakkauden ongelmiin liittyvä tematiikka on universaalista ja jo perinteiselle kirjeromaanille tyypillistä, mutta uutta teoksessa on puhelimen näytön tapahtumia jäljittelevä multimodaalinen muoto sekä sosiaalisen median mahdollistamat konfliktit. Vanhempaa kirjeromaanin perua edustaa puolestaan toisen osapuolen selän takana viestittely, kirjalliseen viestintään perustuva juonittelu ja viettely sekä juonittelu- ja viettelytarinoiden jakaminen muulle yleisölle.

Kaiken kaikkiaan teos tematisoi, ettei kirjesalaisuuden kaltaisella etiketillä ole näille henkilöahmoille juuri merkitystä. Kaikki puhelimelle tallentuva aineisto – olkoon se kuvaa, audiota tai videota, yksityistä tai julkista, omaa tai lainattua – on jaettavissa. Niinpä teknologisoituneen viestintäympäristön uusi motto kuuluu: ”Jos koet jotain, tallenna se. Jos tallennat jotain, lataa se verkkoon. Jos lataat jotain verkkoon, jaa se.” (Harari 2017, 395.) Luottamuksen ylläpitäminen tällaisessa viestintäkentässä on haastavaa. Vapautuneesta informaation jakamiskulttuurista seuraa myös, että vahinkoja sattuu. Romaanin muoto on varsin teknologiamyönteinen mutta tematiikka monisyisempää. Vaikka teknologiarepresentaatio läpäisee niin muodon kuin teematkin, antaa teos kuitenkin nuorille tilaa toimia tunteidensa viemänä tuomitsematta tai pelottelematta heitä, vaikkei päähenkilöiden toiminta sosiaalisessa mediassa esikuvallista olisikaan.

Kirje- ja päiväkirjaromaanin ja someromaanin välillä on nähtävissä selkeä tematiikka-ero: aiemmin intiimit ja yksityiset asiat jaetaan nyt laajemmalle yleisölle esimerkiksi viihteen, sensaation, tykkäysten ja julkisuuden toivossa. Toisinaan siinä sivussa tullaan jakaneeksi myös muiden yksityisiä asioita. Kyse ei ole enää pelkästä itsereflektoinnista vaan digitalisoituneen tunnustuskulttuurin vaateiden noudattamisesta.

4 *Konfliktit ja ongelmarealismi digitalisaation kommenttina*

Sosiaalista mediaa käsittelevä nuortenkirjallisuus tuo kasvavien lasten ja nuorten vieraantumiskysymykset ja heitä koskevat sosiaalisen median negatiiviset lieveilmiöt tarkkailun kohteeksi sekä toistaa determinististä näkemystä teknologian kaikkivoipaisuudesta. Puhetapa on pitkälti pessimistinen, sillä kirjallisuus kuvaa toistuvasti digitalisaatio- ja teknologisoitumiskehityksen negatiivisia seurauksia.

Ongelmakeskeisillä nuortenromaaneilla onkin perinteisesti ollut nuoruudesta aikuisuuteen valmentavia tehtäviä: ne voivat toimia peilauspintana lukijan omille kokemuksille ja tarjota melko asiallista mutta elämyksellistä tietoa ajankohtaisista asioista. Lisäksi modernin nuortenkirjallisuuden etuna on pidetty sitä, että se yllyttää ajattelemaan itse, ottamaan kantaa ja kyseenalaistamaan vallitsevia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia normeja. (Heikkilä-Halttunen 2013, 251, 268.) Näiltä osin someromaanit toimivat kuten

nuortenkirjallisuus viime vuosikymmeninä. Toisaalta sosiaalisen median muotojen ja käytön käsittely kirjallisin keinoin rakentaa mahdollisuutta yhteisvaikutelmaan, jossa kirjoittavat, valokuvaavat, videoita julkaisevat ja tunnustavat henkilöhahmot edustavat omaa aikaansa mutta myös refleктоivat sosiaalisen median käytön tunnusomaisia piirteitä.

Ongelmarealistisessa nuortenkirjallisuudessa konfliktit ovat keskiössä (Voipio 2015, 70). Aikalaiskulttuurista tuttujen ongelmien käsittelyä nuorten someromaaneissa esiintyykin runsaasti. Ongelmarealistisella kerrontakonventiolla on siten analoginen suhde teknologiapessimismiin: konfliktien kautta käsittelyyn tulevat pelot ja vaarat. Vaikka ei olekaan aina selvää, kenen peloista (yhteiskunnan, kirjailijan, aikuisten, nuorten) on kyse, vaara kohdistuu tässä teosjoukossa aina nuoreen. Ajattelenkin, että kysymys kaunokirjallisuuden ja sosiaalisen median suhteesta on sekä rakenteellinen että temaattinen. Sosiaalisen median representaatiot esitetään kaunokirjallisin keinoin. Kirjalliset keinot puolestaan valikoituvat suhteessa teemaan ja motivoituvat tarpeesta aikalais- ja todellisuuskuvaukseen. Reaalimaailman esimerkkien mukaisesti (vrt. eBrand 2019) kirjallisuuden esittämiä tyypillisiä somekonflikteja ovat identiteettivarkaus, vihapuhe ja kiusaaminen (esimerkiksi maineen mustaaminen), joskus myös grooming.

Monet nuorten someromaanit valottavat somevälitteisen kiusaamisen tapoja ja konfliktin herättämiä tunteita tarjoten mahdollisuuden vertaistukeen ja empatiaan. Myös keinoja kiusaamistilanteesta selviämiseen esitetään. Muun muassa *Nörtti-* ja *K15-*sarjojen romaanit käsittelevät näitä. Molemmissa kiusaaminen alkaa sosiaalisessa mediassa, mutta siellä se myös saadaan päätökseen. Maineen palauttaminen onnistuu nuorten päähenkilöiden nokkeluuden avulla, jolloin kokemuksesta tulee voimauttava – joskaan ei erityisen uskottava. *K15-*sarjan keskittymisvaikeuksista ja oppimisen ongelmista kärsivän päähenkilön välityksellä käsitellään monenlaisia sosiaalisia ongelmia kouluun ja ihmissuhteisiin liittyen. Päähenkilön taipumus addiktoitua digitaalisiin sisältöihin kuten pornon katseiluun tarjoaa mahdollisuuden käsitellä tämänyyppisiä sosiaaliseen mediaan liittyviä rutii-neja ulkoapäin tarkasteltuna. Sarjan teoksissa päähenkilö selviää kaveriensä avulla mistä vaan, sillä nämä eivät hätkähä nolojakaan tilanteita ja järjestävät tarvittaessa ystävälleen vaikkapa some- ja pornopaaston. Moralisoivaa asennetta ei esiinny, ja teosten tapa kuvata sosiaalisen median välityksellä syntyviä konflikteja on humoristinen. Humoristinen esitystapa on omiaan lieventämään pessimistisiä sävyjä, mutta teknologiadeterminismia se ei häivyttä.

Jukka-Pekka Palviaisen *Virityksiä-*nuortenromaanissa (2018) yläasteikäinen Amanda vlogga. Vlogi on humoristinen ja monipuolinen eikä se sisällä törkeyksiä. Amanda saa kuitenkin kommenttipalstalleen kimppuunsa trollin, ja pian kommentit menevät niin henkilökohtaisiksi, että on syytä epäillä kiusaajan löytyvän Amandan lähipiiristä. Ystävien avulla ja sattumien kautta kiusaajan henkilöllisyys lopulta paljastuu, ja ilkeiden kommenttien syy löytyy kiusaajan omista identiteettiongelmistä. Teos keskittyy kaverisuhteisiin, tyttöjen ja poikien rooliodotuksiin, ihastumis- ja seurustelukuvioihin, vloggaamiseen ja kiusaamiseen. Vloggaajan suhtautuminen kiusaajaan on kahtalaista. Yhtäältä hän järkyttyy siitä, että joku – joka todella tuntee hänet eikä pelkää hänen profiliminäänsä

– vihaa häntä niin paljon. Toisaalta hän ei halua sensuroida vlogin herättämää keskustelua, ja hänellä on myös puolustajia. (Palviainen 2017, 65, 75, 95). Tämän kaunokirjallisen vlogijulkaisijan toimintaperiaatteina on avoimuus: tunnustaminen, kaiken julkaisemisen ja tiedon vapaa levittäminen. Sävy on kompromissi teknologiapessimismin ja -optimismin välillä: some on realiteetti, konflikteja esiintyy mutta niistä selvitään.

Realistinen, konflikteja ja tunnustavaa minäkirjoitusta sisältävä teosjoukko ilmentää murroksien ja kriisien kautta aikalaiskokemusta, jonka eetos on teknologiadeterministinen. Kuva digitalisaatiosta on kriittinen sikäli, että sosiaalinen media on nuorten päähenkilöiden elämässä voimakkaasti läsnä eikä sen läsnäoloa tai tunnustuskulttuurin ehdoilla toimimista kyseenalaisteta. Toisaalta sosiaalinen media nähdään voimauttavana yhteisöllisenä viestintänä, jonka välityksellä nuori voi kuitenkin suhteellisuudentajun puutteesta tai toisinaan täysin ilman omaa syytään joutua konfliktiin. Konflikteista selviämisen kuvauksen ja humoristisen esitystavan on tarkoitus rakentaa pois pääsyä puhtaasta teknologiapessimismistä. Siispä teknologiadeterminismin optimistista ja pessimististä eetosta esiintyy, vaikka ongelmarealismin laji kutsuu erityisesti jälkimmäistä.

5 Grooming-kuvaus teknologiapessimismin muotona

Vaikka melkein kaikista kotimaisista nuorten someromaaneista on löydettävissä varoitustarinamainen juonne, erityisesti Jukka Behmin *Pehmolelutyttö* (2017) on edustava esimerkki teknologiapessimistisestä kotimaisesta kirjallisuudesta. Siinä nuoren tytön seksuaalinen herääminen ja sosiaalisen median käyttö yhdistyvät temaattiseksi ongelmakimpuksi. Nuori voi sosiaalisen median välityksellä joutua rikoksen uhriksi, joista vakavimpia seurauksiltaan ovat grooming-rikokset. Grooming tarkoittaa rikollista lasten ja nuorten houkuttelua ja valmistelua seksuaalista riistoa varten. Termi kuvaa niitä metodeja, joilla uhrin valitaan, sitoutetaan ja joilla heitä manipuloidaan ja yhteyttä heihin ylläpidetään. Vaikka grooming-pedofiliaa voi tapahtua myös lähisuhteissa, on kriminologian näkemys se, että internetin ja sosiaalisen median mahdollistama etäyhteys tekee potentiaalisista uhreista helpommin saavutettavia. Etäyhteys tarjoaa uhkaajalle mahdollisuuden olla yhteydessä lapsen ilman valvontaa, epäilyjä ja tarvetta manipuloida uhrin perhettä. Yhteyttä voidaan ottaa milloin ja missä vain, ja uhkaaja voi tavoitella yhtäaikaaisesti useita uhreja. (McAlinden 2012, 92, 109.)

Groomingia on kotimaisessa realistisessa nuortenkirjallisuudessa käsitellyt Behmiä ennen Marja-Leena Lempinen.⁶ Romaanissa *Punainen lumme* (2008) somekontakti houkuttelee nuoren päähenkilön uhkaavaan tilanteeseen ja ahdistelee häntä seksuaalisesti. Päähenkilö pakenee tilanteesta omin avuin, mutta on joutunut grooming-manipulaation ja seksuaalisen riiston kohteeksi aiemmin lähipiirissään. Teos kuvaa päähenkilön vaiheita

6 Myös Anu Holopaisen romaanissa *Ihon alaiset* (2015) on grooming-juonne, mutta spekulatiivinen teos jää tässä käsittelyn ulkopuolelle lajinsa puolesta.

erityisesti grooming-tapahtumien jälkeen, jolloin sekä uhrille aiheutuneet vauriot että tekijöiden rikosoikeudellinen vastuu tulevat käsittelemään. Jukka Behmin teos puolestaan valottaa vaiheita, jotka johtavat groomingiin.

Behmin *Pehmolelutyttö* voitti Werner Söderström Osakeyhtiön ja WSOY:n kirjallisuussäätiön Tuhat ja yksi tarinaa nuoruudesta -kirjoituskilpailun 2017. Romaanissa yläkouluiäkäinen Emilia kipuilee ulkoisten odotusten, menestymispaineiden sekä huomiohakuisuuden ja tekemisen puutteen kanssa. *Pehmolelutyttö*-nimimotiivi on tulkintaa ohjaava lukuohje, jonka alkuosa *pehmolelu* implikoi, että Emilian kasvu ja kehitys on vielä kesken, hän on alaikäinen, lapsi, ja hänellä on vähemmän valtaa ja vastuuta kuin aikuisella. Yhdyssanan jälkiosa *lelutyttö* puolestaan viittaa päähenkilöön leluna, jopa seksileluna (vertaa *toyboy*), eli objektina ja välineenä. Vaikka Emilia pärjää koulussa ja suhtautuu suurimpaan osaan tekemisistään ja internetissä kohtaamiinsa asioihin melko kriittisesti ja itsereflektiivisesti, hänen vaivihkaa muuttuvat sometottumuksensa ja yksinäisyys, vaille vertaistukea jääminen, aiheuttavat hämmennystä:

Eikö minulla ollut muka mitään muuta tekemistä, kuin roikkua kyttäämässä, millaista palautetta saan jos saan? Ei ilmeisesti. Jatkoin siis sitä, mitä olin tekemässä ja päätin, että tulen kyllä järkiini. (Behm 2017, 36.)

Vaikka päähenkilö kritisoi omaa toimintaansa, hän kuitenkin toteaa, ettei parempaakaan tekemistä ole tarjolla ja päättää jäädä viihdyttävän, jännitystä tarjoavan mediasisällön pariin.

Aihe on ajankohtainen, sillä nykyaikaiset megatrendit, kuten globalisaatio ja digitalisaatio, liittyvät olennaisesti siihen, millaisia sisältöjä nuoret internetissä näkevät ja mitkä sisällöt alkavat toistuvuudessaan normalisoitua osaksi heidän arkeaan. Median sanotaan pornoistuneen (Karkulehto 2012, 117). Tämä kehityskulku näkyy Behmin romaanissa havainnollisesti, ja kaupalliset seikat selittävät kyseistä kehitystä. Aikuisviihde on erittäin tuottava ala. Pornografisia maksullisia sekä maksuttomia sisältöjä on tarjolla lähes rajattomasti. Seksuaalisten palvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta on rikollista. Silti internetissä esiintyy huomattavan paljon toimintaa, jossa alaikäiselle tarjotaan taloudellista korvausta ”erityyppisistä seksuaalisista palveluista”. Osassa suomalaisia chat-palveluja pedofiilin ja alaikäisen kommunikaatiosta tulee ikään kuin normi: nimimerkit viittaavat suoraan pedofiliaan, nuorille tehdään suorasukaisia ehdotuksia. Nuorella voi olla suuri houkutus ansaita rahaa myymällä kuviaan tai videoita. (Haasio 2016, 38, 48–49.) Nuorten suojeleu hankaloituu sosiaalisessa mediassa, koska somen käytölle on ominaista, että intiimiltä vaikuttavia kontakteja syntyy herkästi ja käyttäjän on vaikea hahmottaa yksityisen ja julkisen julkaisun rajaa, koska itseä katsoo profiiliminänsä kautta objektivoiden, ulkopuolisin silmin (Aula 2007, 63, 65; Norri-Sederholm ym. 2019, 233–234).

Teknologiaa voi olla haastavaa hahmottaa mahdollisten ongelmien lähteeksi myös siksi, että sitä käsitellään niin usein yhteiskunnallisessa keskustelussa myönteisessä, teknologiaoptimistisessa valossa (Parviainen 2015; Saari-Säntti 2017; Mertala 2019; Säntti 2020). Hallitsevalla puhetavalla on kuitenkin vastaparinsa, vaikka ne olisivat piiloisia.

Teknologia- ja mediakriittisissä näkemyksissä nimenomaan teknologiset laitteet ohjelmistoinen ja sovelluksineen nähdään epävapautta tuottavina elementtinä (vrt. Saariketo 2020; Säntti 2020, 63). Toisinaan tähän näkökulmaan sisältyy myös epätasa-arvon, epävapauden, viestinnän yksipuolistumisen ja nuorien suojelutarpeen kysymyksiä (Airaksinen 2003, 23–25; Mertala 2019, 34; Säntti 2020, 63). Tätä vastaten *Pehmolelutyttö* kuvaa sitä, miten kaupallinen digitaalinen kulttuuri lävistää ja valtaa – kolonisoii – nuoren päähenkilön mielen ja lopulta kehonkin. Näen tässä yhteyden teknologiapessimistiseen eetokseen: romaani huomauttaa kuvaamansa kehityskulun välityksellä, että jos emme suojele heikoimmassa asemassa olevia yksilöitä teknologiavälitteisiltä uhilta, sitä ei tee kukaan.

Hyvästä koulutuksesta haaveileva ja tervehenkisiä tavoitteita luetteleva Emilia kuvataan teoksen alussa tiedostavana ja itseohjautuvana nuorena: ”Minusta tulee isona sisustusarkkitehti. Sitä varten minun pitää päästä Aalto-yliopistoon. Ja tehdä työtä matematiikkannumeroni eteen.” (Behm 2018, 13–14.) Tulevaisuuden epävarmuutta hän pyrkii lieventämään huumorilla kehitellessään varasuunnitelmaa sen varalle, ettei pääse toivomalleen alalle: ”Tai siten minusta tulee todella kuuluisa ja käyn näyttämässä naamaani jokaisella tv-kanavalla.” (Behm 2018, 13–14.) Vaikka Emilia viittaa julkisuuden ja suosion tavoitteluun huumorilla ja on siten osoitettavissa, ettei hän pidä näitä tavoitteita samalla tavalla tavoittelemisen arvoisina kuin koulutusta, näkyy ajatuksessa kuitenkin kulttuurinen suosion ja julkisuuden tavoittelun normi. Nykynuoret tietävät, että on periaatteessa mahdollista hankkia lisäansioita ja työllistää itsensä sosiaalisen median avulla.

Päähenkilö pystyy ajoittain reflektoimaan näkemystään sosiaalisesta mediasta kriittisesti: ”Ongelmana on se, että kaikki haluavat olla sitä, mitä he eivät ole. Nuoret haluavat olla aikuisia ja aikuiset nuoria. Aika harva on tyytyväinen siihen, mitä hänellä on tällä hetkellä, enkä minäkään ole siitä tietysti poikkeus.” (Behm 2017, 80.) Hän kuitenkin vaimentaa kritiikin determinististä näkemystä mukailien toteamalla, että sosiaaliseen mediaan keskittyminen on realiteetti eli jotakin sellaista, mitä kaikki muutkin tekevät.

Konflikteihin johtavan tapahtumaketjun sysää alkuun moni tekijä: Emilialla on liikaa vapaa-aikaa yksin kotona, hänellä on tylsää ja perheenjäsenten välillä ei ole sanottavaa yhteyttä. Kesäloma pahentaa tilannetta: ”Saisin olla rauhassa. Yksin. Liiankin yksin.” (Behm 2017, 101.) Huoltajista ei ole esimerkiksi tai oppaaksi median käyttöön. Emilian isä kärsii pitkäaikaissairaudesta ja äiti keskittyy virtuaaliseen elämään: ”Jos äidiltä kysyy jotain, hän vastaa tietokoneen suuntaan.” (Behm 2017, 31.) Emilia itse pyrkii kontaktiin äitinsä kanssa, vaikka nuorten informatioauktoriteetit ovat muualla(kin) kuin kotona ja koulussa (ACRL 2015). Äidiltä ei kuitenkaan saa vastakaikua. Emilia huomaa pian, että seuraa ja huomiota saa helposti sosiaalisessa mediassa:

Välillä otin itsestäni kuvia ja latasin niitä yhdelle sivulle. Sitten kävin katso-massa, onko joku kommentoinut niitä. Suljin sivun, mutta menin sinne kohta uudestaan. Olin tietysti pettynyt, jos joku kirjoitti kuvani alle jotain tyhmää. Ja vielä pettyneempi, jos kukaan ei kirjoittanut mitään. – –. (Behm 2017, 19–20.)

Ilman järkeviä aktiviteetteja älylaitteen mahdollistama toiminta alkaa kiinnostaa yhä enemmän ja useammin. Uutisvirta⁷ valtaa Emilian ajatukset ja alkaa rytmittää hänen toimiaan:

Kyllästyn aika nopeasti ja rupean ajattelemaan puhelintani. Alan miettiä, mitä kaikkea maailmassa on tapahtunut. Maailma on puhelimen suojakannen takana, yhden avauksen päässä, ja vaikka se on pullollaan monipuolista typeryyttä, en malta olla kurkistelematta, mitä hullua on taas meneillään. Kuinkahan monta kertaa päivässä – tarkistan, mitä mieltä minusta ollaan? En halua tietää. Mutta mitä muutakaan tekisin? (Behm 2017, 19–20.)

Myös suhdetta kirjalliseen kulttuuriin ja lukemisharrastukseen sivutaan. Päähenkilö kokee jäävänsä paitsi viimeisimmästä sosiaalisen median sisältövirasta kirjan sivuja käännellessään. Älypuhelimien avulla hän kokee pysyvänsä ”selvillä kaikesta tärkeästä ja vähemmän tärkeästä”. (Behm 2017, 19–20.) Keskittymistä vaativa lukuharrastus jää sosiaalisen median jalkoihin. Emilia on teoksen alussa keskittymään pystyvä tavoitteellinen toimija, mutta kehityskulku reipashenkisestä lähtötilanteesta lyhytjännitteiseen ohjelmitojen rytmin mukaan ohjautuvaan toimintaan on nopea. Emiliasta tulee älylaitteiden ja sosiaalisen median sisältöjen ohjaamana impulsiivinen ja välinpitämätön.

Kulttuurinen kuvasto ja sosiaalinen media itsessään ohjaavat Emiliaa ristiriitaisesti normalisoimaan ajatusta, että hänen ikäisensä tytöt ovat kaupan ja käytettävissä. Hän näkee jatkuvasti sisältöjä, joissa nuoret tytöt ovat katseen ja seksuaalisen halun kohteena. Kukaan Emilian kanssa viestivä yksilö ei teoksen maailmassa kritisoi käytäntöä tai pyri suojelemaan nuorta. Mediasisällöt toistavat myös ajatusta, että katsomisesta edetään tapaamiseen ja fyysiseen kontaktiin. Tätä kautta Emilia siirtyy yhä rajumpiin virikkeisiin ja sivustoille, joilla hän alkaa viestitellä tuntemattomien kanssa. Hän saa runsaasti huomiota:

Luin ja luin ja luin viestejä, joita tuli vain lisää ja lisää ja sain kuulla, mihin kaikkialle minut haluttiin viedä ja mitä kanssani tahdottiin tehdä ja kun suljin valot ja yritin saada unta, nukahtamisesta ei tahtonut tulla mitään, sillä silmiäni edessä pyörivät ne kaikki karvaiset ja karvattomat elimet, jotka oli lähetetty ihailtavakseni ja joiden tarkoituksena oli tehdä minuun vaikutus. (Behm 2017, 155–156.)

Teoksen representoima viestien tulva on intermediaalinen hyperbola: viestitulvan kuvaus ei sinänsä itsessään ole mitenkään epärealistinen kirjallinen keino – tiedämme infoähkyn, viraali-ilmiöt ja massiiviset tykkäys- ja seuraajamäärät mahdollisiksi – mutta kohtuutonta onkin se, että sen kuvaama sisältö joutuu seuraamaan nuori päähenkilö,

⁷ Sosiaalisessa mediassa *uutisvirta* tarkoittaa sitä syötesisältöä, jota algoritmi valitsee käyttäjän nähtäville tämän mieltymysten ja aiempien valintojen mukaan. Puhe ei siis ole perinteisestä objektiivisesta uutisen tekstilajista.

jonka psyykeen sisältö vaikuttaa voimakkaasti. Näkökulma on Emilian ja sitä kautta paljastuu myös sisällön ja koko tilanteen vinoutuneisuus, viestitulvan vääristyneet mittasuhteet sekä häiriötilan aiheuttama vaikutus nuoreen. Alkaessaan toistuvasti liittyä konflikteihin ja muistuttaa hyperbolaa sosiaalisen median representaatiot liittyvät teknologiapessimistiseen puhetapaan.

Emilian kuvitelma siitä, että tilanne olisi hänen hallussaan, särky tapaamisessa keskiikäisen somekontaktin kanssa. Tilanne riistäytyy tytön estelyistä huolimatta tapahtumiin, joita päähenkilö kuvaa pehmoleluilleen ”asioina, joita eläimet tekevät toisilleen” (Behm 2017, 177–183). Kohtaus on voimakkaasti etäännytetty, mutta kyse on mitä ilmeisimmin seksuaalisesta riistosta. Tämän seurauksena tytön minäpuheessaan tunnustamat kuvitelmat – ”Olin ehkä siirtymässä vaaralliselle alueelle, mutta kaikki langat olivat yhä omissa pienissä käsissäni.” (Behm 2017, 141) – paljastuvat virheellisiksi ja nuoren suhteellisuudentaju rajoittuneeksi.

Pehmolelu-motiivi vertautuu tässä Emiliaan itseensä: teoksen maailmassa moni pyrkii toimimaan Emilian, hyväksikäyttäjän näkökulmasta (pehmo)lelutytön omistajana, vaikka päähenkilö on tosiasiaa itsellinen tunteva ja ajatteleva yksilö, jolle ei ole samantekevää, miten häntä kohdellaan. Lapsuuden lelut toimivat myös Emilian uskottuina. Ne ovat kerronnallinen elementti, jonka avulla traagisimmat käänteet esitetään ja etäännytetään. Emilia kertoo niille huolensa ja salaisuutensa, kun kuvittelee, ettei muille voi:

Kuulkaapa rakkaani, minun on kerrottava teille salaisuus. Minä – – olen kauppatavaraa. – – Nyt se on sanottu ääneen. – – Te minun suloiset pehmoni. (Behm 2017, 7.)

Pehmoleluille tunnustaminen ei tässä kuitenkaan rinnastu tunnustuskulttuuriin, vaan siihen grooming-prosessin tunnusmerkkiin, että sen kohteeksi joutunut nuori kokee syyllisyyttä ja häpeää omasta osallisuudestaan eikä siksi pysty pyytämään apua. Salaisuuden säilyttäminen on yksi grooming-prosessiin kuuluvista uhriuttavan vallan muodoista (Laitinen 2007, 34). Kaunokirjallisen kerronnan monikerroksisuus puolestaan purkaa tätä vallan muotoa. Pehmoleluille tunnustava yksityinen Emilian kertojan ääni pystyy suhtautumaan tapahtumiin etäisen objektiivisesti jälkikäteen, mutta keskellä yhä traagisemmaksi kehittyviä tapahtumia haparoiva Emilia tekee tunnustuksensa sosiaalisessa mediassa ja sen kaupallisilla ehdoilla.

Kun sosiaalinen media kytkeytyy tarinassa toistuvasti arkielämän tapahtumiin, tulee selväksi, että sen vaikutus nuoren elämään on intensiivistä. Siispä grooming-kuvaus tematisoi tässä romaanissa sosiaalista mediaa seksuaalisen riiston etupiirinä, ja uhriksi joutuva päähenkilö on oman aikansa punahilkka, ellei jopa Justine, markiisi de Saden 1791 luoma kirjallinen naishahmo, joka luottaa ihmisten hyveeseen mutta saa osakseen vain seksuaalista riistoa ja häpäisyä. *Pehmolelutytön* suhtautumistapa sosiaaliseen mediaan on varoitustarinamaisuudessaan sekä deterministinen että teknologiapessimistinen.

6 Lopuksi – Sosiaalisen median esitysten syitä ja seurauksia

Olen tässä artikkelissa kysynyt, millaisia merkityksiä ja tehtäviä sosiaalisen median kuvaus nuortenromaaneissa saa. Uusin viestintäteknologia näkyy nykykirjallisuudessa muun muassa uskottavuussyistä ja tarpeesta imitoida tunnustuskonventiota. Kotimainen nuortenkirjallisuus kuvaa intermediaalisten representaatioiden välityksellä sosiaalisen median muutosta arkiseksi, elämään ja identiteettityöhön kiinteästi sisältyväksi elementiksi, joka rytmittää ja ohjaa nuorten ja heidän läheistensä päivittäisiä toimia. Sosiaalinen media näyttäytyy teosjoukossa keskeisenä identiteettityökaluna mutta myös ohjailevan vallan ja ongelmien lähteenä.

Someromaaneissa käsitellään muitakin nuortenkirjallisuudelle tyypillisiä aiheita kuten kasvua, konflikteja ja institutionaalista valtaa. Limittyessään näihin aiheisiin sosiaalisen median käyttö liittyy usein alistaiseen subjektipositioon suhteessa kaupalliseen digitaaliseen kulttuuriin tai rikollisissa aikeissa nuoria lähestyviin aikuisiin. Vaade oman elämän tunnustuksille perustuvaan julkaisemiseen sosiaalisen median kanavilla nousee kulttuurisesta normista. Nuoren suhdetta sosiaaliseen mediaan tutkitaan tunnustavien minäkertojien, itsereflektion, huumorin, vertaiskokemuksen ja konfliktien välityksellä.

Kaunokirjallisuus keskittyy konflikteihin, joita sosiaalisen median käyttö voi nuoren elämään tuoda. Nuortenproosan näkemys digitalisaatiosta ja sen monimuotoisuudesta ja moniaalle vaikuttavasta alasta ei ole teknologiaa glorifioiva vaan kriittinen. Teknologiapessimismisiä esiintyy, jotta nuori välttyisi sudenkuopilta. Tällaista kaunokirjallisuutta voi lähestyä yhteiskunnallisena kannanottona, kunhan pitää mielessä myös sen, että narratiivi kaipaa konfliktinsa, ongelmarealismen perinne itsessään tuottaa teknologiapessimististä sävyä ja ajan kaunokirjalliset vierustekstit vaikuttavat lähestymistapaan. Lopulta sekä kaunokirjallisuutta että yleistä mediakeskustelua teknologiasta yhdistää se, että molemmat ovat aikansa peilejä: niissä hahmotellaan mahdollisia maailmoja ja otetaan siten kantaa siihen, minkälaista tulevaisuutta toivotaan.

Lähteet

Aineslähteet

- BAGGE, TAPANI – HÄMÄLÄINEN, KARO 2002: *Julma kuukausi*. Tammi, Helsinki.
 BEHM, JUKKA 2017: *Pehmolelutyttö*. WSOY, Helsinki.
 DELIKOURAS, ALEKSI 2012: *Nörtti. New game*. Otava, Helsinki.
 ——— 2013: *Nörtti 2. Next level*. Otava, Helsinki.
 ——— 2014: *Nörtti 3. Game over*. Otava, Helsinki.
 ——— 2016: *Nörtti 4. Pro gamer*. Otava, Helsinki.
 ——— 2017: *Nörtti 5. Multiplayer*. Otava, Helsinki.
 HIETALA, NELLI 2020: *Sisar hento Martikainen*. Karisto, Hämeenlinna.
 KIVINEN, SATU 2018: *Pese hampaat ennen kuin pussaat*. Otava, Helsinki.
 LEHTINEN, TUUJA 2001: *sara@crazymail.com*. Otava, Helsinki.
 ——— 2006: *www.liisanblogi.net*. Otava, Helsinki.
 LEMPINEN, MARJA-LEENA 2008: *Punainen lumme*. WSOY, Helsinki.

- LÄHTEENMÄKI, LAURA 2016: *Nutcase*. WSOY, Helsinki.
- OJOLA, KATJA 2020: *Pientä säätää. Chat-fiktio*. Tammi, Helsinki.
- PALVIAINEN, JUKKA-PEKKA 2018: *Virityksiä*. Karisto, Helsinki.
- PARETSKOI, JYRI 2018a: *K15*. Otava, Helsinki.
- 2018b: *K15. Salaisuuksia*. Otava, Helsinki.
- 2019a: *K15. Vahinkoja*. Otava, Helsinki.
- 2019b: *K15. Lupauksia*. Otava, Helsinki.
- 2020a: *K15. Muutoksia*. Otava, Helsinki.
- 2020b: *K15. Porno ja sirkushuveja*. Otava, Helsinki.

Muut lähteet

- ACRL 2015: *Framework for information literacy for higher education*. Association of College and Research Libraries, 1–18. Saatavissa http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf [viitattu 4.12.2020].
- AIRAKSINEN, TIMO 2003: *Tekniikan suuret kertomukset: filosofinen raportti*. Otava, Helsinki.
- ANDREJEVIC, MARK 2009: Critical media studies 2.0: an interactive upgrade. *Interactions: Studies in Communication and Culture* 1 (1), 35–51. https://doi.org/10.1386/isc.1.1.35_1
- AULA, MARIA KAISA 2007: Lapsen oikeudet. MARI LAIHO (toim.): *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat*, 63–66. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 8. Pelastakaa lapset ry, Helsinki.
- eBrand 2019: SoMe ja nuoret 2019. Kyselytutkimus nuorten sosiaalisen median käytöstä. eBrand Group ja Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut, Oulu. Saatavissa <https://www.ebrand.fi/somejanuoret2019/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/> [viitattu 3.7.2019].
- GLAZER, JEREMY – SEGLEM, ROBYN – GARCIA, ANTERO 2021: Continuity and Change? Reading Young Adult Literature Through a Technology-Focused Critical Lens. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 64 (6), 675–682. <https://dx.doi.org/10.1002/jaal.1151>
- GRÜNN, KARL 2003: Uusin nuortenkirjallisuus. LIISI HUHTALA ja ANNA-LIISA ALANKO (toim.): *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*, 285–294. Tammi, Helsinki.
- HAASIO, ARI 2016: *Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat*. Avain, Helsinki.
- HARARI, YUVAL NOAH 2017: *Homo Deus – huomisen lyhyt historia. Homo Deus – A brief history of tomorrow* (2015). Suom. Jaana Iso-Markku. Bazar, Helsinki.
- HEIKKILÄ-HALTTUNEN, PÄIVI 2001: Siivet varpaiden välissä. Nuortenkirjallisuuden teemoja ja virtauksia. TUULA KOROLAINEN (toim.): *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*, 219–237. Tammi, Helsinki.
- 2013: Lasten- ja nuortenkirjallisuus kyseenalaistaa ja ottaa kantaa. MIKA HALLILA, YRJÖ HOSIAISLUOMA, SANNA KARKULEHTO, LEENA KIRSTINÄ ja JUSSI OJAJÄRVI (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 1. Lajeja ja poetiikkaa*, 247–269. SKS.
- HEIKKILÄ-HALTTUNEN, PÄIVI – RÄTTYÄ, KAISU 2003: Esipuhe. PÄIVI HEIKKILÄ-HALTTUNEN ja KAISU RÄTTYÄ (toim.): *Nuori kirjan peilissä. Nuortenromaani 2000-luvun taitteessa*, 5–12. Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- 2013: Lasten- ja nuortenkirjallisuus kyseenalaistaa ja ottaa kantaa. MIKA HALLILA, YRJÖ HOSIAISLUOMA, SANNA KARKULEHTO, LEENA KIRSTINÄ ja JUSSI OJAJÄRVI (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 1. Lajeja ja poetiikkaa*, 247–269. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- HILTON, MARY – NIKOLAJEVA, MARIA 2012: *Contemporary adolescent literature and culture: The emergent adult*. Routledge, Lontoo ja New York.
- HOLOPAINEN, ANU 2015: *Ihon alaiset*. Karisto, Helsinki.
- KARKULEHTO, SANNA 2012: Sinun asenteesi edustaa äärimmäistä väkivaltaa. KATJA KETTU ja KRISTA PETÄJÄJÄRVI (toim.): *Pimppini on valloillaan. Naisiin kohdistuva seksuaalinen vallankäyttö*, 116–126. WSOY, Helsinki.
- KESKINEN, MIKKO 2005: Sinulle on postia. Kirjeromaani sähköpostin aikakaudella. YRJÖ HEINONEN, LEENA KIRSTINÄ ja URPO KOVALA (toim.): *Ilmaisun murroksia vuosituhannen vaihteen suoma-*

- laisessa kulttuurissa*, 147–166. SKS.
- KESKINEN, MIKKO 2004: E-pistolarity and E-loquence. Sylvia Brownrigg's *The Metaphysical Touch* as a novel of letters and voices in the age of e-mail communication. *Critique* 45 (4), 383–404. <https://doi.org/10.3200/CRIT.45.4.383-404>
- KORKEA-AHO, KAJ – FORSSTRÖM, TED 2017: *Zoo! Viraalit nerot. (Virala genier.)* Kuvitus Pentti Otsamo. Suom. Laura Beck. Otava, Helsinki.
- LAITINEN, MERJA 2007: Lapsen houkuttelu. MARI LAIHO (toim.): *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat*, 33–37. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 8. Pelastakaa lapset ry, Helsinki.
- LAPPALAINEN, PÄIVI 2003: Kun mieli järkkyy. Mielisairauden problematiikka nuortenromaaneissa. PÄIVI HEIKKILÄ-HALTUNEN ja KAISU RÄTTYÄ (toim.): *Nuori kirjan peilissä. Nuortenromaani 2000-luvun taitteessa*, 45–67. Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- 2013: Rakas päiväkirja! Kirje- ja päiväkirjamuoto suomalaisessa tyttökirjallisuudessa. HANNA MERETOJA ja AINO MÄKIKALLI (toim.): *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*, 175–199. SKS.
- MCALINDEN, ANNE-MARIE 2012: "Grooming" and the sexual abuse of children: Institutional, Internet, and familial dimensions. Clarendon Studies in Criminology. OUP Oxford, Great Britain. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199583720.001.0001>
- MERTALA, PEKKA 2019: (Vasta)kertomuksia koulutuksen digitalisaatiosta. *Kasvatus & Aika* 13 (3), 26–45. <https://doi.org/10.33350/ka.76593>
- NIEMINEN, EMMI – VEHKOO, JOHANNA 2017: *Vihan ja inhon Internet*. Kosmos, Helsinki.
- NORRI-SEDERHOLM, TEIJA – NORVANTO, ELISA – TALVITIE-LAMBERG, KAROLIINA – HUHTINEN, AKI-MAURI 2019: Social media as the pulse of national security threats: A framework for studying how social media influences young people's safety and security situation picture. WYBE POPMA ja STUART FRANCIS (toim.): *Proceedings of the 6th European Conference on Social Media* 2019, 231–237. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019080123363> (16.3.2021).
- PARVIAINEN, JAANA 2015: Teknologisoituva koulu oppimisen elämyspuistona: valtion opetusteknologi-strategian jalkauttaminen kouluihin 2010-luvulla. *Kulttuurintutkimus* 32(2), 3–14.
- SAARI, ANTTI – SÄNTTI, JANNE 2018: The rhetoric of the 'digital leap' in Finnish educational policy documents. *European Educational Research Journal* 17 (3) 2018, 442–457. <https://doi.org/10.1177%2F1474904117721373>
- SAARIKETO, MINNA 2020: *Kuvitelmia toimijuudesta koodin maisemissa*. Tampereen yliopisto, Tampere. SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SUOMINEN, JAAKKO – ÖSTMAN, SARI – SAARIKOSKI, PETRI – TURTIAINEN, RIIKKA 2013: *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Gaudeamus, Helsinki.
- SÄNTTI, JANNE 2020: Joukkoviestinnästä digiaikaan: Tieto- ja viestintäteknikka suomalaisen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa 1970–2014. *Kasvatus & Aika*, 14 (3), 60–79. <https://doi.org/10.33350/ka.82657>
- TALVITIE-LAMBERG, KAROLIINA 2014: *Confessions in social media: Performative, constrained, authentic and participatory self-representations in vlogs*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- TRITES, ROBERTA SEELINGER 2000: *Disturbing the universe: Power and repression in adolescent literature*. University of Iowa Press, USA.
- VACKLIN, ANDERS – PARHAMAA, AKI 2018: *Beta. Unsensored Reality 1*. Tammi, Helsinki.
- VOIPIO, MYRY 2015: *Emansipaation ja ohjailun ristivedossa. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889–2011*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- WEIGEL[-HELLER], ANNA LENA 2018: "Fictions of the Internet": From intermediality to transmedia storytelling in 21st-Century Novels. Väitöskirja. Helsingin yliopisto & Justus Liebig University Giessen.

Hanna Huhtinen: Social media in Finnish realist novels for young adults

Where does the compulsive need to be present on social media come from? How do young people behave on the Internet? These problems are presently being addressed in Finnish young adult fiction (YA). As a result of the digitalisation of the West, prose on Finnish youth from the 2000s and 2010s periodically contains intermedial depictions of digital technology and also, increasingly, depictions of social media platforms and their use.

This article examines domestic prose works aimed at youth that address or thematise social media. It is an extensive literature review that provides an understanding on the functions that social media representations have in YA and how fiction relates to technological determinism. In many cases, the deterministic approach emerges as technological pessimism. This is especially the case with Jukka Behm's novel *Pehmolelutyttö* ('Plush toy girl', 2017) which deals with social media from the perspective of grooming. Grooming refers to the criminal attraction and preparation of children and young people for sexual exploitation via the Internet.

Fiction participates in the discussion of the cultural meanings associated with social media. The representations of young people's social media use in YA reflect a digitalised Finnish society. However, technology is addressed from a critical perspective, focusing on its side effects, which is less clearly prevalent in other institutional discussions. In fiction, young people face conflicts that emphasise technological pessimism presented as a form of protection for youth. On the other hand, the problems caused by social media are also treated with humour in fiction, and efforts are made to empower young people.

Hanna Huhtinen
hanna.huhtinen@hotmail.fi
Kirjallisuudentutkimus
Oulun yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-1813-0984>